

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [JULIANE KOKOTT]
SECINĀJUMI,
sniegti 2012. gada 8. novembrī¹

Lieta C-415/11

Mohamed Aziz
pret

Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)

(Juzgado de lo Mercantil n°3 Barcelona (Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos — Hipotekārie aizdevumi — Izpildes procesā pieejamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi — Ievērojama nelīdzsvarotība pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma — Nokavējuma procenti — Aizdevēja veikta aizdevuma līguma pirmstermiņa izbeigšana

I – Ievads

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos² interpretāciju.

2. *M. Aziz*, prasītājs pamatlietā, bija noslēdzis līgumu ar krājbanku, kura ir atbildētāja šajā lietā, par aizdevumu mājokļa iegādei un nodrošinājis šo aizdevumu ar hipotēku. *M. Aziz* radušos maksāšanas grūtību dēļ atbildētāja uzsāka īpašuma pārņemšanu atbilstoši Spānijas tiesībās paredzētajam vienkāršotajam uz hipotēkas objektu vērstajam izpildes procesam.

3. Pēc izpildes procesa beigām *M. Aziz* atsevišķā procesā izvirzīja iebildumu par kāda aizdevuma līguma noteikuma negodīgo raksturu. Kā norādījusi iesniedzējtiesa, aizdevuma līguma noteikumu negodīgais raksturs nevar tikt izvērtēts uz hipotēkas objektu vērstā izpildes procesā. Patērētājs to varot darīt tikai atsevišķā deklaratīvā procesā. Tomēr šis process nekādi neietekmē izpildi. Tādēļ iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai valsts procesuālo tiesību normas, kas nepieļauj iebildumu par līguma noteikumu negodīgo raksturu izvirzīšanu, ir saderīgas ar Direktīvu 93/13. Turklāt tā arī vēlas noskaidrot, vai atsevišķiem aizdevuma līguma noteikumiem ir negodīgs raksturs.

4. Šī tiesvedība tādējādi sniedz Tiesai iespēju turpināt attīstīt tās judikatūru attiecībā uz efektīvas patērētāju tiesību aizsardzības nodrošināšanu ar valsts procesuālo tiesību palīdzību. Tāpat ir jāizskata apstākļi, kas jāņem vērā, izvērtējot kāda līguma noteikuma negodīgo raksturu.

¹ — Oriģinālvaloda – vācu.

² — OV L 95, 29. lpp., kurā šajā laikā ir izdarīti grozījumi ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīvu 2011/83/ES (OV L 304, 64. lpp.), ar ko attiecīgajā direktīvā tomēr nav izdarīti nekādi grozījumi, kas būtu būtiski šajā lietā.

II – Atbilstošais tiesiskais regulējums

A – Savienības tiesības

5. Direktīvas 93/13 3. pantā ir noteikts:

“1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

[..]

3. Pielikumā atrodas indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem.”

6. Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktā ir noteikts:

“Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.”

7. Šīs direktīvas 7. panta 1. punkts ir izteikts šādā redakcijā:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

8. Direktīvas 93/13 pielikumā, kura virsraksts ir “3. panta 3. punktā minētie noteikumi”, ir noteikts:

“1. Noteikumi, kuru mērķis vai sekas ir šādas:

[..]

e) pieprasīt patērētājam, kurš nespēj izpildīt savas saistības, maksāt neproporcionāli lielu kompensāciju; [..]

[..]

q) izslēgt vai kavēt patērētāja tiesības celt prasību tiesā vai izmantot jebkādus citus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo īpaši, pieprasot patērētājam iesniegt sūdzības tikai šķīrētītiesā, uz ko neattiecas juridiskas normas, nevajadzīgi ierobežojot tam pieejamos pierādījumus vai liekot tam pierādīt faktus, kurus, atbilstoši attiecīgajiem tiesību aktiem, vajadzētu pierādīt citai līguma pusei.

[..]”

B – Valsts tiesības

9. Uz hipotēkas objektu vērstais izpildes process tiesā ir reglamentēts *Ley de Enjuiciamiento Civil*³ 693. un 695.–698. pantā.

3 — Civilprocesa likums, turpmāk tekstā – “*LEC*”.

10. *LEC* 695. pantā ir paredzēts:

“1. Šajā nodaļā minētajās tiesvedībās persona, pret kuru lūgts veikt izpildi, var izvirzīt iebildumus pret izpildi tikai tad, ja tie ir pamatoti ar:

- (1) nodrošinājuma vai nodrošinātā prasījuma izbeigšanos, ciktāl tiek iesniegta izziņa no reģistra, kurā apliecināta hipotēkas vai attiecīgā gadījumā – ķīlas bez nodošanas valdījumā atcelšana, vai notariāls akts, kas apliecina samaksas saņemšanu vai nodrošinājuma atcelšanu;
- (2) kļūdu pieprasītās summas aprēķinā, ja nodrošinātais prasījums ir beigu bilance kreditora, kas prasa veikt izpildi, un personas, pret kuru ir lūgts veikt izpildi, savstarpējo saistību aprēķinā. Personai, pret kuru ir lūgts veikt izpildi, ir jāiesniedz sava konta izraksta kopija un izvirzītais iebildums būs pieņemams vienīgi tad, ja šajā izrakstā atspoguļotais atlikums atšķiras no tā, kuru ir iesniedzis kreditors, kas prasa veikt izpildi. [..]

2. Iebildumu atbilstoši 1. punktam izvirzīšanas gadījumā tiesas sekretārs aptur izpildi un uzaicina lietas dalībniekus ierasties tiesā, kas ir izdevusi izpildes rīkojumu. Starp uzaicinājumu ierasties tiesā un attiecīgo tiesas sēdi ir jābūt vismaz četrām dienām; šajā sēdē tiesa uzklausa lietas dalībniekus, pieņem tai iesniegtos dokumentus un divu dienu laikā rīkojuma veidā pieņem atbilstošu nolēmumu [..].”

11. *LEC* 698. pantā ir noteikts:

“1. Jebkurš parādnieka, parādnieka, kas ir trešā persona, vai citu iesaistīto personu izvirzīts iebildums, uz kuru nav attiecināmi iepriekšējie panti, tostarp iebildumi, kas saistīti ar dokumenta, no kura izriet parāds, spēkā esamību, kā arī prasījuma tiesību iestāšanos, prasījuma noteiktību, izbeigšanos vai apmēru, tiek izskatīti, pieņemot atbilstošu nolēmumu un neapturot vai neizbeidzot šajā nodaļā paredzēto piedziņas tiesvedību.

[..]

2. Izvirzot iepriekš 1. punktā minētos iebildumus vai to izskatīšanas procesa laikā, var tikt lūgts nodrošināt šajā procesā pieņemtā nolēmuma izpildi, ieturot visu vai daļu no summas, kas atbilstoši šajā nodaļā paredzētajam procesam ir jāmaksā aizdevējam.

Tiesa, pamatojoties uz tai iesniegtajiem dokumentiem, liks veikt šādu ieturējumu, ja izvirzītie pamati tiks atzīti par pietiekamiem. Ja prasītājs nav acīmredzami pietiekami maksāspējīgs, tiesai vispirms ir jāpieprasa tam iesniegt pietiekamu nodrošinājumu attiecībā uz nokavējuma procentu samaksu un jebkādam citām iespējamajām kreditora prasībām par zaudējumu atlīdzību.

3. Ja kreditors attiecībā uz summas, kas ieturama saskaņā ar 1. punktā minēto procesu, samaksu iesniedz nodrošinājumu, ko tiesa atzīst par pietiekamu, ieturējums tiek atcelts.”

III – Fakti un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

12. 2007. gada jūlijā *M. Aziz* noslēdza hipotekārā aizdevuma līgumu ar *Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*⁴, kas tika noformēts ar notariālu aktu. Šī aizdevuma līguma, kas tika noslēgts par summu EUR 138 000 apmērā, galvenais mērķis bija dzēst parādu, kas EUR 115 821 apmērā *M. Aziz* bija kādā citā kredītiestādē. Hipotēkas objekts joprojām bija ģimenes mājoklis, kura vērtība notariāli apstiprinātā aizdevuma līgumā bija noteikta EUR 194 000 apmērā. Attiecīgajā laikposmā *M. Aziz* bija stabili mēneša ienākumi EUR 1341 apmērā.

4 — Turpmāk tekstā – “krājbanka”.

13. Rezumējot – šā līguma galvenie noteikumi līgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir atspoguļoti šādi: aizdevuma atmaksas periods – 33 ikgadējie maksājumi, kas sadalīti 396 ikmēneša maksājumos, rēķinot no 2007. gada 1. augusta līdz 2040. gada 31. jūlijam. Katra mēneša maksājuma summa, ja nemainās sākotnējā procentlikme, bija EUR 701,04. Pamatprocentu likme tika noteikta šādi: līdz 2008. gada 30. janvārim nominālā fiksētā procentlikme ir 4,87 % gadā. Sākot ar nākamo dienu un līdz pilnīgai aizdevuma atmaksai tiek noteikta mainīga nominālā procentlikme (*Euribor* indekss + 1,10 %).

14. Sestajā līguma noteikumā ir paredzēts, ka automātiski tiek pieņemts, ka aizņēmējs kavē maksājumu – bez nepieciešamības pēc kāda brīdinājuma vai pieprasījuma –, ja viņš pēc noteiktā samaksas termiņa beigām, tostarp pirmstermiņa izpildes gadījumā, nemaksā jebkādu aizdevuma procentsummu vai pamatsummu. Nokavējuma procenti tiek aprēķināti par katru nokavēto dienu, piemērojot likmi 18,75 % apmērā.

15. Tāpat ir noteikts, ka krājbanka var pieprasīt visas aizdevuma summas atmaksu pirms termiņa tostarp tad, ja ir beidzies kāds no noteiktajiem termiņiem, bet aizņēmējs nav veicis aizdevuma pamatsummas daļas vai aizdevuma procentu maksājumus. Puses vienojas ierakstīt šo līguma izbeigšanas iemeslu Īpašuma reģistrā, lai attiecīgā gadījumā varētu tiesas procesa ietvaros pieprasīt visa parāda (pamatsumma un procenti) atmaksu saskaņā ar *LEC* 693. pantu.

16. Vienpadsmitais noteikums attiecās uz hipotēkas nostiprināšanu. Hipotēka sedz aizdevuma summu EUR 138 000 apmērā, nolīgtos annuitātes procentus un nokavējumu procentus, augstākais, EUR 51 750 apmērā, kā arī papildus EUR 13 800 saistībā ar paredzamajām izmaksām un izdevumiem. Iepriekš minētais ir spēkā, neskarot aizņēmēja personīgo atbildību.

17. Piecpadsmitajā līguma noteikumā ir reglamentēts uz hipotēkas objektu vērstais izpildes process tiesā: tā pamatā ir notariāli apstiprinātajā aizdevuma līgumā noteiktā dzīvokļa vērtība (EUR 194 000). Tiek nolīgts, ka parāds var tikt pieprasīts tiesas ceļā, gan ceļot deklaratīvu prasību, gan ierosinot parastās izpildes procedūras vai uz hipotēkas objektu vērstas piedziņas procedūras. Krājbankai ir tieši paredzētas tiesības vienpusēji noteikt pieprasāmā parāda apmēru, it īpaši piedziņas procesa ierosināšanai, ja tā līdz ar hipotēkas nostiprināšanas aktu iesniedz nenomaksāto summu aprēķinu, kas noformēts līgumā noteiktajā notariāla akta veidā, kopā ar attiecīgajiem sertifikātiem.

18. Sākot no 2007. gada oktobra *M. Aziz* kavēja vairākus ikmēneša maksājumus (2007. gada oktobrī un decembrī, 2008. gada janvārī, februārī, martā, aprīlī un maijā). Ņemot vērā šos maksājumu kavējumus, krājbanka piemēroja nolīgtos nokavējuma procentus. Kopš 2007. gada 31. jūlija – pirmā aizdevuma atmaksas datuma – līdz 2008. gada 31. maijam *M. Aziz* bija nomaksājis EUR 1325,98 no aizdevuma pamatsummas un EUR 6656,44, ko veido līgumiskie procenti un nokavējuma procenti.

19. Sākot no 2008. gada maija beigām *M. Aziz* pārstāja maksāt līdz šim ar zināmu regularitāti veiktos sava aizņēmuma ikmēneša maksājumus. Krājbanka izmantoja savas tiesības attiecībā uz aizdevuma līguma pirmstermiņa izbeigšanu. Ņemot vērā līguma pirmstermiņa izbeigšanu, tā pieprasīja visas aizdevuma summas (pamatsumma un procenti) atmaksu.

20. 2008. gada oktobrī krājbankas pārstāvis ieradās pie notāra, lai noformētu aktu par *M. Aziz* neatmaksātās aizņēmuma summas noteikšanu. Notariālajā aktā tika aprēķināta parāda summa, kas, pamatojoties uz vispārīgi pieņemtiem matemātiskiem un finanšu kritērijiem un saskaņā ar pušu noslēgtās vienošanās noteikumiem un finanšu iestādes izdotajiem sertifikātiem, bija EUR 139 764,76. Šī summa sastāv no šādām daļām: EUR 136 674,02 – pamatsumma, EUR 3017,97 – līgumiskie procenti, un EUR 72,77 – nokavējuma procenti.

21. 2009. gada janvārī krājbanka nosūtīja *M. Aziz* telegrammu, informējot viņu par prasības celšanu tiesā, lai atgūtu līdz 2008. gada 16. oktobrim uzkrājušos parāda summu un nolīgtos procentus, rēķinot no minētā datuma līdz pilnīgai parāda nomaksai, kā arī attiecīgos izdevumus. Telegramma, kurā tika pieprasīta parāda atmaksu, 2009. gada 2. februārī tika nodota *M. Aziz* radniekam viņa dzīvesvietā.

22. 2009. gada martā krājbanka, pamatojoties uz Spānijas Civilprocesa likumu, uzsāka pret hipotēkas objektu vērsta piedziņas, kas balstīta uz ārpustiesas ceļā sagatavotiem dokumentiem, procesu, un pieprasīja *M. Aziz* nomaksāt EUR 136 674,02, ko veido pamatsumma, EUR 90,74, ko veido uzkrājušies procenti, un EUR 41 902,21 – ko veido procenti un izdevumi. Brīdī, kad tika celta prasība par minēto pret hipotēkas objektu vērsta piedziņas procesu, maksājumu summa, kurai bija beidzies termiņš, bet kura nebija nomaksāta, sasniedza EUR 3153,46. Piedziņa tika vērsta pret ar hipotēku nodrošināto nekustamo īpašumu, kas ir *M. Aziz* un viņa ģimenes locekļu mājoklis.

23. Pret hipotēkas objektu vērsta piedziņas process tika īstenots *Juzgado de Primera Instancia n°5 de Martorell* [Martorellas Pirmās instances tiesā Nr. 5]. Šī tiesa pieprasīja *M. Aziz* nomaksāt parādu, taču tas netika izdarīts.

24. Iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka saskaņā ar Spānijas civilprocesuālajām tiesībām iebildumu celšana pret hipotēkas objektu vērsta piedziņas procesā ir ierobežota. Iebildumus var celt tikai nodrošinājuma vai nodrošinātā prasījuma izbeigšanās, kļūdas pieprasītās summas aprēķinā (ja parāds ir beigu bilance kreditora un personas, pret kuru vērsta izpilde, savstarpējo saistību aprēķinā) un cita – neizbeigta – hipotēkas līguma, kas noslēgts iepriekš, gadījumā. Nevienš no šiem gadījumiem neattiecas uz šo lietu.

25. Saskaņā ar *LEC* 698. panta 1. punktu jebkurš parādnieka izvirzīts iebildums, kas pamatots ar citiem iemesliem (piemēram, tādu, kas saistīts ar aizdevuma līguma, no kura izriet parāds, noteikumu spēkā neesamību), tiek izskatīts atsevišķā parastā tiesas procesā, neapturot izpildes procesu. Saskaņā ar *LEC* 698. panta 2. punktu tiesa, kuras kompetencē ir minētais parastais tiesas process, var nodrošināt pieņemtā sprieduma izpildi, tikai ieturot visu vai daļu izsoles maksas, kas ir jāmaksā kreditoram.

26. *M. Aziz* nedz piedalījās izpildes procesā, nedz iesniedza kādus iebildumus saistībā ar izpildi. Tāpat viņš nav arī izmantojis iespēju “atbrīvot nekustamo īpašumu [no apķīlājuma]”, lai izvairītos no izsoles, saskaņā ar *LEC* 693. panta 3. punktu nomaksājot summu, ko viņš bija parādā uz piedziņas procedūras uzsākšanas brīdī, kā arī ar to saistītos procentus, izmaksas un izdevumus.

27. Tādējādi 2009. gada 15. decembrī tika pieņemts rikožums par piedziņas vēršanu pret hipotēkas objektu.

28. 2010. gada 20. jūlijā notika tiesu izpildītāja rīkota ieķīlātā īpašuma izsole, uz kuru solītāji neieradās. Tādēļ krājbanka pieprasīja piešķirt tai īpašumu par 50 % no tā vērtības (EUR 97 200), kas Spānijas izpildes tiesībās tiek pieļauts un kas tā arī notika. *M. Aziz* līdz ar to zaudēja īpašumtiesības uz savu dzīvokli un joprojām ir parādā krājbankai vairāk nekā EUR 40 000 no kopējās aizdevuma summas, kā arī saistībā ar to maksājamus procentus un citus izdevumus. 2011. gada 20. janvārī *Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Martorell* pilnvarota komisija ieradās nekustamajā īpašumā, kas ir izsoles un piešķiršanas priekšmets, lai nodotu tiesības uz to krājbankai. *M. Aziz* tika izlikts no mājokļa.

29. Pamatlietā, ko izskata iesniedzējtiesa *Juzgado Mercantil n 3 de Barcelona* [Barselonas Komerctiesa Nr. 3], *M. Aziz* prasīja statusā ir lūdzis konstatēt piecpadsmitā līguma noteikuma negodīgo raksturu un tādējādi tā spēkā neesamību, un līdz ar to, kā norādījusi iesniedzējtiesa, ir apstrīdējis īstenotā izpildes procesa spēkā esamību. Iesniedzējtiesa ir apturējusi tiesvedību, līdz tiks saņemtas atbildes uz prejudiciālajiem jautājumiem.

30. *Juzgado Mercantil* uzdod Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai *LEC* 695. un nākamajos pantos noteiktā tiesas nolēmumu izpildes, vēršot piedziņu pret hipotēkas objektu vai apķīlāto īpašumu, sistēma, kurā noteikti ierobežojumi attiecībā uz Spānijas procesuālajās normās paredzēto iebildumu pamatojumu, nav acīmredzams patērētāju aizsardzības ierobežojums, ņemot vērā, ka tā no formālā un saturiskā viedokļa nepārprotami kavē patērētāja iespēju celt prasību vai izmantot citus tiesiskās aizsardzības līdzekļus tiesā, kuri garantē viņa tiesību efektīvu aizsardzību?

- 2) Eiropas Savienības Tiesai tiek lūgts izskaidrot nesamērīguma jēdzienu saistībā ar:
- a) iespēju pirms termiņa izbeigt līgumu, kas noslēgts uz ilgu laika periodu – šajā gadījumā uz 33 gadiem –, pamatojoties uz neizpildi ļoti ierobežotā un konkrētā laika periodā;
 - b) nokavējuma procentu noteikšanu – kas šajā gadījumā pārsniedz 18 % –, kuri neatbilst nokavējuma procentu noteikšanas kritērijiem citos patērētāju līgumos (patēriņa kredīti) un citās patērētāju līgumu jomās varētu tikt uzskatīti par negodīgiem, bet kuriem nekustamo īpašuma līgumu jomā nav skaidri noteikts tiesiskais limits, pat gadījumos, ja tie ir piemērojami ne tikai attiecībā uz nokavētajiem maksājumiem, bet arī attiecībā uz visu parādu līguma pirmstermiņa izbeigšanas gadījumā;
 - c) to, ka aizdevējs vienpusēji izveido mainīgo procentu – gan pamatprocentu, gan nokavējuma procentu – likmes izvērtēšanas un noteikšanas mehānismus, kas saistīti ar iespējamo piedziņas vēršanu pret hipotēkas objektu un neļauj parādniekam, pret kuru vērsta izpilde, iebilst pret parāda aprēķinu pašā izpildes procedūrā, bet gan liek viņam celt prasību par tiesību atzīšanu, kurā galīgais lēmums tiek pieņemts tikai pēc tam, kad izpildes procedūra ir noslēgusies vai – vismaz – parādnieks ir zaudējis savu hipotēkas vai nodrošinājuma objektu, kas ir īpaši būtisks jautājums gadījumā, ja aizdevums ir ņemts mājokļa iegādei un nolēmuma izpilde nozīmē izlikšanu no nekustamā īpašuma.”

31. Tiesvedībā Tiesā savus rakstveida un mutvārdu apsvērumus sniedza *M. Aziz, Catalunyaicaixa*, Spānijas valdība un Eiropas Komisija.

IV – Juridiskais vērtējums

A – Pirmais prejudiciālais jautājums

1) Pieņemamība

32. Uzdotot savu pirmo jautājumu, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai tāda valsts procesuālajās tiesībās reglamentēta uz hipotēkas objektu vērsta izpildes procesa sistēma, kurā nav paredzēta iespēja izvirzīt iebildumus par hipotekārā aizdevuma līguma noteikumu negodīgo raksturu, ir uzskatāma par patērētāja tiesību aizsardzības ierobežojumu un tādējādi ir pretrunā Direktīvai 93/13.

33. Krājbanka, kas ir atbildētāja pamatlietā, ir paudusi šaubas par šī jautājuma pieņemamību. Tas esot tīri hipotētisks un tam neesot nekādas saistības ar iesniedzējtiesā izskatāmo pamatlietu. Pamatlietas priekšmets esot vienīgi jautājums par to, vai aizdevuma līguma piecpadsmitais noteikums ir spēkā esošs. Arī Spānijas valdība uzskata šo jautājumu par nepieņemamu. Tāsprāt, jautājums par izpildes procesā izvirzāmo iebildumu ierobežojumu varētu būt aktuāls vienīgi tiesai, kas īsteno izpildes procesu. Tomēr šajā lietā izpildes process esot jau noslēdzies. Tādēļ pirmais prejudiciālais jautājums neesot būtisks iesniedzējtiesā notiekošajā tiesvedībā, kurai abstrakti un neatkarīgi no notikušā izpildes procesa ir jāizvērtē kāda līguma noteikuma spēkā esamība.

34. Arī Komisija jautājumu par tiesas, kas īsteno izpildes procesu, pārbaudes iespējām uzskata par hipotētisku un tādējādi par nepieņemamu. Tā ir piedāvājusi pārformulēt attiecīgo prejudiciālo jautājumu. Jāizvērtē esot tas, kāda kompetence ir piešķirama *deklaratīvu prasību* izskatošajai tiesai, ņemot vērā iespējas izvirzīt iebildumus izpildes procesā ierobežojumus.

35. Lietas dalībnieku starpā pastāv vienprātība par to, ka attiecīgais konkrēti formulētais jautājums ir hipotētisks, ciktāl tas faktiski nav attiecināms uz tiesu, kas īsteno izpildes procesu. Tomēr vienīgi tiesai, kas īsteno izpildes procesu, ir tieši jāizvērtē jautājums par iebildumu izvirzīšanas iespējām tās izskatāmajā procesā un par Direktīvas 93/13 ietekmi uz tiesiskās aizsardzības iespējām izpildes procesā.

36. Līdz ar to iesniedzējtiesas jautājums, kā pamatoti ir norādījusi Komisija, plašākā nozīmē ir jāsaprot tādējādi, ka tas attiecas uz to, kādām iespējām patērētājam ir jābūt, vismaz iesniedzējtiesā notiekošajā deklaratīvajā procesā, lai būtu iespējams īstenot tiesisko aizsardzību izpildes gadījumā. Arī šis jautājums pirmajā brīdī varētu šķist hipotētisks, jo izpildes process ir jau noslēdzies. Tomēr atbilde uz šo jautājumu ir būtiska nolēmuma pieņemšanai.

37. Iesniedzējtiesa savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir norādījusi, ka pamatlietā ir runa arī par iespējamu kompensāciju pēc jau pilnībā pabeigtās piespiedu izpildes attiecībā uz hipotēku. Līdz ar to jautājums par tiesisko aizsardzību izpildes procesā ir būtisks iesniedzējtiesas nolēmuma pieņemšanai, jo tai, ņemot vērā efektivitātes principu, iespējamās līdzšinējā procesā pastāvošās nepilnības var nākties izlīdzināt savā nolēmumā.

38. Līdz ar to ir jāizvērtē, kādas prasības Direktīvā 93/13 izpildes gadījumā ir paredzētas attiecībā uz patērētāju iespējām iebilst pret līguma noteikumu negodīgo raksturu.

2) Vērtējums

39. Lai atbildētu uz pirmo prejudiciālo jautājumu, vispirms ir jāatgādina, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar komersantu atrodas vājākā pozīcijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni. Tādējādi patērētājs pievienojas komersanta iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu⁵.

40. Ņemot vērā šādu vājāku pozīciju, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi patērētājam nav saistoši. Kā izriet no judikatūras, šī ir imperatīva norma, kas vērsta uz to, lai formālo līdzsvaru, ko līgums nodibina starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, aizstātu ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību⁶.

41. Lai nodrošinātu Direktīvā 93/13 paredzēto aizsardzību, Tiesa vairākkārt ir skaidrojusi, ka pastāvošo nevienlīdzību starp patērētāju un komersantu var izlīdzināt vienīgi ar trešās, no līgumslēdzējam pusēm neatkarīgas personas aktīvu (jeb pozitīvu) iejaukšanos⁷.

42. Ņemot vērā šos principus, Tiesa ir nospriedusi, ka valsts tiesai pat pēc savas ierosmes ir jāizvērtē Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā ietilpstoša līguma noteikuma negodīgais raksturs un, to veicot, ir jāizlīdzina starp patērētāju un komersantu pastāvošā nelīdzsvarotība⁸.

43. Šobrīd izskatāmā lieta attiecas uz jautājumu par to, kādai ir jābūt patērētāja iespējai iebilst pret aizdevuma līguma noteikuma negodīgo raksturu saistībā ar no tā izrietošās hipotēkas realizēšanu.

5 — 2000. gada 27. jūnija spriedums apvienotajās lietās no C-240/98 līdz C-244/98 *Océano Grupo Editorial un Salvat Editores (Recueil, I-4941. lpp., 25. punkts)*, 2006. gada 26. oktobra spriedums lietā C-168/05 *Mostaza Claro* (Krājums, I-10421. lpp., 25. punkts), 2009. gada 6. oktobra spriedums lietā C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones* (Krājums, I-9579. lpp., 29. punkts) un 2012. gada 14. jūnija spriedums lietā C-618/10 *Banco Español de Crédito* (39. punkts).

6 — Spriedumi lietā *Mostaza Claro* (minēts iepriekš 6. zemsvirtras piezīmē, 36. punkts) un lietā *Asturcom Telecomunicaciones* (minēts iepriekš 6. zemsvirtras piezīmē, 30. punkts), kā arī 2010. gada 9. novembra spriedums lietā C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing* (Krājums, I-10847. lpp., 47. punkts) un 2012. gada 15. marta spriedums lietā C-453/10 *Pereničová un Perenič* (28. punkts).

7 — Spriedums lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvirtras piezīmē, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

8 — Spriedums lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvirtras piezīmē, 42. punkts).

44. Tā kā valsts pasākumi piespiedu izpildes jomā Savienības līmenī nav saskaņoti, tad atbilstoši procesuālās autonomijas principam procesuālā kārtība ir jānosaka dalībvalstu iekšējā tiesību sistēmā. Tomēr dalībvalstu rīcības brīvība ir ierobežota ar līdzvērtības un efektivitātes principiem⁹. Attiecīgie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par noteikumiem, kas reglamentē līdzīgas valsts tiesībām pakļautas situācijas, un tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību īstenošanu, kas patērētājiem piešķirtas Savienības tiesībās¹⁰.

45. Līdzvērtības princips paredz, ka prasību izskatīšanas procesuālie noteikumi, kas paredzēti konkrētu no Savienības tiesībām izrietošu tiesību aizsardzībai, nedrīkst būt nelabvēlīgāki kā tie, kas ir spēkā līdzvērtīgu valsts tiesību situāciju gadījumā¹¹. Šajā ziņā šobrīd izskatāmajā lietā nekādas problēmas nerodas. Būtībā *LEC* 698. pants izpildes procesā neļauj ne vien izvirzīt iebildumus par līguma noteikumu negodīgumu, bet gan vispārīgi – visus iebildumus, kas varētu ietekmēt tiesības piešķirošā dokumenta spēkā esamību.

46. Turpinājumā ir jāpārbauda, vai ir ievērots efektivitātes princips. Šis princips paredz, ka valsts procesuālās tiesības nedrīkst ietekmēt Direktīvā 93/13 paredzēto patērētāja tiesību īstenošanu. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru ikreiz, kad rodas jautājums, vai valsts procesuālo tiesību norma padara Savienības tiesību sistēmā privātpersonām piešķirto tiesību īstenošanu par neiespējamu vai pārmērīgi grūtu, tas ir jāizvērtē, ņemot vērā šīs tiesību normas nozīmi tiesvedībā, tās norisi un īpatnības kopumā dažādās valsts tiesās¹².

47. Kā izriet no iesniedzējtiesas sniegtā apraksta, Spānijas vienkāršotais, uz hipotēkas objektu vērsts izpildes process ir izveidots tā, ka, lai nodrošinātu efektīvu un ātru ar hipotēku nodrošinātā īpašuma realizāciju, parādniekam pastāv tikai ļoti ierobežotas aizsardzības iespējas. Ar nedaudziem izņēmumiem, kas, pēc iesniedzējtiesas domām, šajā lietā nav būtiski, parādniekam tādējādi ir jāakceptē ar hipotēku nodrošinātā īpašuma realizēšana neatkarīgi no iespējamu negodīgu līguma noteikumu esamības. Vienīgi īpašā deklaratīvā tiesvedībā, kuras priekšmets ir attiecīgā tiesības piešķirošā dokumenta spēkā esamība, parādnieks var izvirzīt iebildumus pret izpildes pamatā esošo prasījumu un līdz ar to atsaukties uz attiecīgo līguma noteikumu negodīgumu.

48. Tas tomēr tikai sniedz parādniekam iespēju ietekmēt izpildes procesā iegūto ienākumu sadalījumu vai pieprasīt izpildes dēļ radušos zaudējumu atlīdzību. Turklāt šajā īpašajā deklaratīvajā tiesvedībā tiesai ir arī iespēja piespriest ieturēt izsolēs gūtos ienākumus un tādējādi nodrošināt, ka var tikt izpildīts arī parādnieka samaksas prasījums attiecībā uz kreditoru.

49. Nedz vienkāršotajā izpildes procesā, nedz arī īpašajā deklaratīvajā tiesvedībā attiecīgajai tiesai, kā tas izriet no lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norādītā, nav iespējas piespriest uz laiku apturēt piespiedu izpildi, t.i., nekustamā īpašuma piespiedu izsoli.

50. Pat tad, ja ar hipotēku nodrošinātā aizdevuma līguma noteikuma negodīgais raksturs neļautu vērst piedziņu uz nekustamo īpašumu, patērētājam atbilstoši Spānijas tiesībām nebūtu iespējas novērst piespiedu izsoli un ar to saistīto īpašuma zaudēšanu. Patērētāja iespējas saistībā ar vēlāk pieejamo tiesisko aizsardzību aprobežojas ar tiesībām prasīt zaudējumu atlīdzību un tam – kā tas ir šajā pamatlietā – ir jāakceptē sava mājokļa zaudēšana.

51. Šāda procesuālā kārtība ietekmē Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības efektivitāti.

9 — Spriedums lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 46. punkts).

10 — Spriedums lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 46. punkts un tajā minētā judikatūra).

11 — 2010. gada 18. marta spriedums apvienotajās lietās no C-317/08 līdz C-320/08 *Alassini* u.c. (Krājums, I-2213. lpp., 48. punkts).

12 — Spriedumi lietā *Asturcom Telecomunicaciones* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 39. punkts) un lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 49. punkts).

52. It īpaši tad, ja ar hipotēku apgrūtinātais nekustamais īpašums ir parādnieka mājoklis, tiesības prasīt vien zaudējumu atlīdzību nav pārāk atbilstošas, lai varētu efektīvi nodrošināt patērētājam Direktīvā 93/13 paredzētās tiesības. Par efektīvu aizsardzību pret negodīgiem līguma noteikumiem nav uzskatāms tas, ka patērētājam šādu noteikumu gadījumā ir bezpalīdzīgi jāakceptē ar hipotēku nodrošinātā īpašuma realizēšana un līdz ar to tā mājokļa piespiedu izsole, kā arī ar to saistītā īpašumtiesību zaudēšana un izlikšana no īpašuma, un tam tikai vēlāk pieejamas tiesiskās aizsardzības ietvaros ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību.

53. Direktīvā 93/13, tieši pretēji, ir prasīts nodrošināt, lai patērētājam būtu pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi tā aizdevuma līguma noteikumu negodīgā rakstura novērtēšanai un tādējādi arī, lai attiecīgā gadījumā būtu iespējams novērst piespiedu izpildi.

54. Tāda pati nostāja ir pausta arī nesen pasludinātajā spriedumā lietā *Banco Español de Crédito*. Tajā Tiesa saistībā ar maksājuma rīkojuma tiesvedību nosprieda, ka, lai Direktīvas 93/13 gadījumā tiktu nodrošināts efektivitātes princips, valsts tiesai ir pienākums, pat pirms maksājuma rīkojuma, pret kuru patērētājs tad varētu celt iebildumus, izdošanas, pašai pēc savas ierosmes izvērtēt līgumā ietvertu noteikumu negodīgumu, ciktāl tās rīcībā ir visi nepieciešamie faktiskie un tiesiskie elementi¹³. Būtībā pastāvot ievērojams risks, ka attiecīgie patērētāji necels vajadzīgos iebildumus¹⁴.

55. Vai no tā arī izriet, ka patērētājiem ir jābūt iespējai norādīt uz līguma noteikumu negodīgumu *tieši* izpildes procesā un nevis tikai īpašā tiesvedībā? Šaubas par lietā *Banco Español de Crédito* iedibinātās judikatūras piemērojamību šajā lietā varētu rasties, ievērojot to, ka, pretēji maksājuma rīkojuma tiesvedībai, tādā gadījumā kā šajā lietā līdz ar notariālā akta izdošanu jau pastāv dokuments, kas atļauj veikt izpildi, un ir jāatzīst kreditora interese pēc iespējas ātrāk īstenot izpildi. Paredzot formālu paša izpildes procesa kārtību un plašu iebildumu izvirzīšanas neiespējamību šajā procesā, likumdevēja mērķis ir bijis panākt, lai būtu iespējams ātri piedzīt dokumentāli apstiprinātus prasījumus. Tādēļ man nešķiet, ka tas, ka patērētājam, ierosinot tiesvedību, vispirms ir jāizpilda attiecīgi nosacījumi, lai tiesa, kas izskata lietu, varētu novērtēt līguma noteikumus, jau sākotnēji noteikti ir kvalificējams kā pārmērīgs patērētāju tiesību aizsardzības apgrūtinājums.

56. Šis jautājums šajā tiesvedībā tomēr nav pilnībā jānoskaidro. Proti, kā jau iepriekš norādīts saistībā ar pieņemamības izvērtējumu, šajā lietā nav jānoskaidro, vai patērētājam tieši *izpildes procesā* ir jābūt iespējai norādīt uz aizdevuma līguma noteikuma negodīgumu. Vēl jo mazāk ir jānoskaidro, vai no sprieduma lietā *Banco Español de Crédito* ir izsecināms, ka izpildes procesā tiesai pašai pēc savas ierosmes ir jāizvērtē noteiktu līguma noteikumu spēkā esamība, kam varētu būt ietekme uz piespiedu izpildi¹⁵. Visbeidzot pirmajā prejudiciālajā jautājumā runa ir tieši par patērētāja iespējām izvirzīt iebildumus, un iesniedzējtiesa nav uzdevusi jautājumu par iespēju veikt pārbaudi pēc pašas tiesas ierosmes.

57. Noteicošā nozīme šajā tiesvedībā līdz ar to ir tikai tam, ka efektivitātes princips katrā ziņā paredz, ka tiesai, kas izskata deklaratīvo prasību, ir jābūt iespējai (uz laiku) pārtraukt izpildes procesu, lai apturētu piespiedu izpildi līdz brīdim, kad ir izvērtēts līguma noteikuma negodīgums, un tādējādi izvairīties no tā, ka izpildes procesā par sliktu patērētājam iestājas tādi notikumi, kurus ir grūti vai vispār neiespējami vērst par labu.

13 — Spriedums lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 53. punkts).

14 — Spriedums lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 54. un 55. punkts).

15 — Arī gadījumos, kad izpildes tiesvedību īstenojošās tiesas rīcībā ir visi nepieciešamie faktiskie un tiesiskie elementi, skat. spriedumu lietā *Banco Español de Crédito* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 53. punkts).

3) Starpsecinājums

58. Līdz ar to uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka tāda notariāli apliecinātu dokumentu attiecībā uz ar hipotēku apgrūtinātu un apķīlātu īpašumu izpildes sistēma, kurā ir ierobežotas iespējas iebilst pret izpildi, nav saderīga ar Direktīvu 93/13, ja patērētājs nedz pašā izpildes procesā, nedz īpašajā tiesvedībā nevar panākt efektīvu tiesību aizsardzību saistībā ar Direktīvā 93/13 paredzēto tiesību izmantošanu, piemēram, tiesai uz laiku apturot piespiedu izpildes procesu.

B – Otrais prejudiciālais jautājums

59. Otrā prejudiciālā jautājuma formulējumā ir izmantots jēdziens “nesamērīgums”, tādējādi atsaucoties uz Direktīvas pielikuma 1. punkta e) apakšpunktā izmantoto terminoloģiju. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tomēr ir jāsaprot tādējādi, ka ar otro prejudiciālo jautājumu tiek lūgts interpretēt Direktīvas 3. panta 1. punktā izmantoto vispārīgo jēdzienu “nelīdzsvarotība” pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, jo Direktīvas pielikuma 1. punkta e) apakšpunktā par “nesamērīgumu” ir runāts tikai īpašajā kompensācijas apmēra gadījumā.

60. Uzdotot savu otro prejudiciālo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vēlas saņemt detalizētāku nelīdzsvarotības jēdziena Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē skaidrojumu. Atbilstoši tam līguma noteikumu, par kuru nav atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

61. Iesniedzējtiesa tiktāl ir norādījusi uz trim konkrētiem noteikumiem, kas ir pamatlietā apstrīdētā līguma sastāvdaļas. Šie noteikumi, kā tas izriet no iesniedzējtiesas norādītā, patērētājam ir piemēroti vienpusēji un tādējādi tie ietilpst Direktīvas piemērošanas jomā.

1) Pieņemamība

62. Kā izriet no krājbankas un Spānijas valdības sniegtās informācijas, pamatlietas priekšmets līdz šim ir bijis tikai viens no iesniedzējtiesas norādītajiem līguma noteikumiem. Tomēr arī pārējo līguma noteikumu izvērtēšana nav nebūtiska pamatlietā pastāvošā strīda atrisināšanai. Nevar izslēgt, ka atsevišķu līguma nosacījumu vispārīgs izvērtējums un to juridiskais novērtējums arī var ietekmēt pamatlietā apstrīdētā līguma noteikuma interpretāciju.

63. Turklāt saistībā ar pirmā prejudiciālā jautājuma pieņemamības pārbaudi jau ir ticis norādīts, ka, kā izriet no iesniedzējtiesas norādītā, pamatlietas priekšmets ir ierobežots ar iespējamo izpildes procesa spēkā neesamību. Ir iespējams, ka arī otrajā prejudiciālajā jautājumā norādīto līguma noteikumu juridiskais novērtējums, kas iesniedzējtiesai turklāt ir jāveic pašai pēc savas ierosmes, varētu ietekmēt izpildes procesa spēkā esamību. Līdz ar to otrais prejudiciālais jautājums ir pilnībā pieņemams.

2) Vērtējums

a) Vispārīgi

64. Tiesa jau vairākkārt ir norādījusi, ka Direktīvas 93/13 3. pantā, kurā ir atsauce uz godprātību un ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, tikai abstrakti ir definēti elementi, kuru dēļ atsevišķus līguma noteikumus var uzskatīt par negodīgiem¹⁶.

16 — 2009. gada 4. jūnija spriedums lietā C-243/08 *Pannon GSM* (Krājums, I-4713. lpp., 37. punkts).

65. Ir jāveic attiecīgā līguma noteikuma konkrēts novērtējums attiecībā uz tā iespējamo negodīgo raksturu, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus¹⁷. Šis novērtējums saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktu ir jāveic, ņemot vērā to preču vai pakalpojumu raksturu, par ko līgums ir noslēgts, un visus apstākļus līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visus pārējos tā paša vai cita līguma noteikumus, no kā šie noteikumi ir atkarīgi.

66. No Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka jautājums par to, vai līguma noteikums atbilst kritērijiem, lai to kvalificētu kā negodīgu Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē, ir jāizskata valsts tiesai. Tikai valsts tiesa var visaptveroši novērtēt sekas, kādas var būt attiecīgajam noteikumam saistībā ar līgumam piemērojamām tiesībām, kas netieši norāda, ka ir jāpārbauda valsts tiesību sistēma¹⁸.

67. Galīgais strīdīgo līguma noteikumu negodīgā rakstura novērtējums ir jāveic valsts tiesai un nevis Tiesai¹⁹. Tiesas uzdevums ir definēt vispārējos kritērijus, kas ļauj novērtēt to līguma noteikumu negodīgumu, uz kuriem attiecas Direktīva²⁰.

b) Noteikumi, kas attiecas uz līguma pirmstermiņa izbeigšanu

68. Pirmais noteikums, par kuru ir runa otrajā prejudiciālajā jautājumā, attiecas uz iespēju īstenot ilgtermiņa līgumu pirmstermiņa izbeigšanu līguma neizpildes dēļ, kas notikusi šauri noteiktā laikposmā.

69. Šajā lietā aizdevuma līguma sestajā noteikumā ir paredzēts, ka aizdevumu izsniegusi krājbanka var pieprasīt atmaksāt visu aizdevumu, tiklīdz nav samaksāts kaut vai tikai viens no 33 ikgadējiem maksājumiem, kas sadalīti 396 ikmēneša maksājumos.

70. Komisija uzskata šo līguma noteikumu par praktiski piemērojamu, jo jau tikai viena ikmēneša maksājuma nesamaksāšana ir uzskatāma par aizņēmēja līgumā noteikto pamatpienākumu pārkāpumu un aizdevējam vairs neesot pienākuma turpināt līguma izpildi.

71. Tas, vai kāds līguma noteikums rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma un tas notiek par sliktu patērētājam, nav nosakāms, neveicot salīdzinājumu ar tiesisko stāvokli, kas atbilstoši valsts tiesībām pastāvētu gadījumā, ja pašas puses nebūtu izstrādājušas nekādu līgumisku noteikumu. Tikai tad, ja, piemērojot līguma noteikumu, patērētājs tiek nostādīts neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar tiesību aktos paredzētajiem noteikumiem, līguma noteikums vispār var radīt iespējami negodīgas izmaiņas pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

72. Un pat tad, ja līguma noteikums nostāda patērētāju neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar stāvokli, kas izriet no tiesību aktiem, tas uzreiz nenozīmē, ka līgumiskais līdzsvars ir izmainīts tādā veidā, ka tas ir jākvalificē kā negodīgs Direktīvas 93/13 3. panta izpratnē.

73. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. pantu līguma noteikumu uzskata par negodīgu tikai tad, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam. Tādējādi tiek ievērots līguma slēgšanas brīvības princips un atzīts, ka pusēm bieži vien ir leģitīma interese, lai to līgumiskās attiecības tiktu izveidotas tādā veidā, kas atšķiras no tiesību aktos paredzētā.

17 — Spriedums lietā *VB Pénzügyi Lízing* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 44. punkts) un 2012. gada 26. aprīļa spriedums lietā *C-472/10 Invitel* (22. punkts).

18 — Spriedums lietā *Invitel* (minēts iepriekš 18. zemsvītras piezīmē, 30. punkts).

19 — Skat. spriedumus *Pannon GSM* (minēts iepriekš 16. zemsvītras piezīmē, 42. punkts), lietā *Mostaza Claro* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 22. punkts) un lietā *VB Pénzügyi Lízing* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 43. un 44. punkts).

20 — Skat. 2010. gada 3. jūnija spriedumu lietā *C-484/08 Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (Krājums, I-4785. lpp., 33. punkts) un lietā *VB Pénzügyi Lízing* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 40. punkts).

74. To, vai, piemērojot līguma noteikumus, salīdzinājumā ar stāvokli, kas izriet no tiesību aktiem, tiek radīta ievērojama nelīdzsvarotība pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam, ir iespējams izvērtēt tikai, visaptveroši izvērtējot pārējos konkrētos līguma noslēgšanas apstākļus, kā tas paredzēts Direktīvas 4. panta 1. punktā. Ievērojama nelīdzsvarotība it īpaši ir uzskatāma par nepamatotu tad, kad patērētāja tiesības un pienākumi ir ierobežotas tādā apmērā, ka līguma noteikumus izstrādājusī persona atbilstoši godprātības prasībai nevar pieņemt, ka patērētājs būtu piekritis attiecīgajam noteikumam tad, ja tas būtu ticis individuāli apspriests.

75. Šajā ziņā tostarp ir būtiski, vai attiecīgie līguma noteikumi ir vispārpiemērojami, t.i., vai tie regulāri tiek izmantoti līdzīgos līgumos, vai arī tiem ir negaidīts raksturs, vai pastāv objektīvs pamats attiecīgo noteikumu paredzēšanai un vai patērētājs, neraugoties uz līgumiskā līdzsvara izmaiņām par labu attiecīgā noteikuma pielietotājam, attiecībā pret katra attiecīgā noteikuma priekšmetu netiek nostādīts neaizsargātā stāvoklī.

76. Pamatlietā tādēļ ir nozīme arī tam, kā ir izveidots tiesiskais regulējums, kas reglamentē aizdevuma līguma izbeigšanu, un it īpaši, ar kādiem nosacījumiem aizdevējs ir tiesīgs izbeigt aizdevuma līgumu un pieprasīt visas aizdevuma summas atmaksu gadījumā, ja aizņēmējs nav veicis noteiktu maksājumu samaksu. Strīdīgais līguma noteikums līdz ar to ir jāizvērtē, ņemot vērā šo kritēriju.

77. Šajā ziņā, pirmkārt, ir jāņem vērā, ka ikmēneša maksājumu veikšana ir galvenais aizņēmēja līgumiskais pienākums. Atbildot uz jautājumu, vai jau tikai pēc viena maksājuma neveikšanas aizdevumu izsniegušajai krājbankai vairs nav pienākuma turpināt izpildīt līgumu, otrkārt, ir jāatceras, ka krājbankai ar hipotēkas izsniegšanu tiek nodrošināta drošība un ka tikai viena maksājuma neveikšana var liecināt par vienkāršu kļūdišanos un nevis uzreiz par aizņēmēja maksāšanas grūtībām. Izniegtā aizdevuma apmērs, tā ilgums, kā arī tā eksistenciālā nozīme aizņēmējam ir jāsamēro ar aizdevumu izsniedzēja interesi izbeigt aizdevuma līgumu jau pēc tikai viena maksājuma neveikšanas.

78. Visbeidzot iesniedzējtiesai ir arī jāņem vērā, kādas iespējas valsts tiesībās, tostarp valsts procesuālajās tiesībās, ir paredzētas patērētājam, lai varētu novērst līguma pirmstermiņa izbeigšanas dēļ radītās sekas. Šajā ziņā it īpaši ir jāievēro *LEC* 693. panta 3. punktā aizņēmējam paredzētā iespēja novērst izbeigšanas/visas summas atmaksas radītās sekas, veicot attiecīgos maksājumus. Tas ir jāņem vērā, vispārīgi novērtējot, vai, piemērojot attiecīgo noteikumu, patērētājs, pretēji prasībai pēc godprātības, tiek nostādīts ievērojami neizdevīgākā stāvoklī.

79. Iepriekš minētie apsvērumi liecina par to, ka, pretēji Komisijas viedoklim, kura strīdīgo līguma noteikumu uzskata par abstrakti piemērojamu, neatkarīgi no konkrētās tiesību sistēmas un apstākļiem tikai valsts tiesa var veikt nepieciešamo negodīguma pārbaudi atbilstoši Direktīvas 93/13 3. pantam.

80. Līdz ar to ir jāizdara starpsecinājums, ka valsts tiesai, ievērojot Direktīvas 93/13 3. panta 1. un 3. punktu, ir jāizvērtē patērētāju līgumu vispārīgajos nosacījumos ietverta noteikuma negodīgais raksturs. Saistībā ar noteikumu, kas attiecas uz kreditora veiktu nekustamā īpašuma iegādei paredzēta līguma pirmstermiņa izbeigšanu, tiesai it īpaši ir jāpārbauda, kādā mērā attiecīgais noteikums novirzās no pretējā gadījumā piemērojamā tiesiskā regulējuma, vai pastāv objektīvs pamats šāda noteikuma paredzēšanai un vai patērētājs, neraugoties uz līgumiskā līdzsvara izmaiņām par labu attiecīgā noteikuma pielietotājam, attiecībā pret katra attiecīgā noteikuma priekšmetu netiek nostādīts neaizsargātā stāvoklī.

c) Noteikums attiecībā uz nokavējuma procentiem

81. Otrā prejudiciālā jautājuma priekšmets ir arī noteikums attiecībā uz nokavējuma procentiem. Šajā konkrētajā gadījumā pamatlietā apstrīdētā līguma sestajā noteikumā ir paredzēts, ka tad, ja aizņēmējs ir kavējis kaut vai tikai vienu maksājumu, tam – tostarp pirmstermiņa izpildes gadījumā – bez jebkāda brīdinājuma vai atgādinājuma ir jāmaksā nokavējuma procenti no nenomaksātās summas ar likmi 18,75 % gadā. Aizņēmumam piemērojamā nominālā fiksētā procentu likme sākotnēji turpreti bija 4,87 % gadā.

82. Attiecībā uz vispārējo pieeju, lai juridiski izvērtētu jautājumu par to, vai šāds nokavējuma procentus reglamentējošs noteikums ir uzskatāms par nepiemērojamu līguma noteikumu atbilstoši Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktam, var norādīt uz iepriekš minētajiem vispārīgajiem apsvērumiem²¹.

83. Valsts tiesai vispirms ir jāveic salīdzinājums ar likumisko procentu likmi, lai pēc tam plašākā mērogā, ņemot vērā visus konkrētā gadījuma apstākļus, pārbaudītu, vai, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam²².

84. Direktīvas pielikuma, uz kuru ir norādīts tās 3. panta 3. punktā, 1. panta e) punktā kā negodīga noteikuma piemērs ir tieši minēts noteikums, atbilstoši kuram patērētājam, kurš nespēj izpildīt savas saistības, tiek likts maksāt neproporcionāli lielu kompensāciju. Direktīvas pielikumā ietvertais saraksts atbilstoši tās 3. panta 3. punktam tomēr ir tikai indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem. Līdz ar to noteikuma negodīgo raksturu nevar automātiski un vienīgi noteikt, pamatojoties uz tā esamību attiecīgajā pielikumā. Tomēr tas ir būtisks faktors, uz kuru kompetentā tiesa var pamatoties, veicot šī noteikuma negodīgā rakstura novērtējumu²³.

85. Veicot konkrēto izvērtējumu, nozīme var būt tam, kādi nokavējuma procenti parasti tiek paredzēti hipotekārajos aizdevuma līgumos. Ja Spānijas tiesībās attiecībā uz citiem patēriņa līgumiem ir paredzēts nokavējuma procentu ierobežojums ar likumisko procentu palielinājumu 2,5 apmērā, uz ko ir norādījusi Komisija, tad arī tas var būt norāde par iespējamo nelīdzsvarotību un to, ka hipotekāro aizdevumu gadījumā banku un krājbanku refinansēšanas izmaksas, ņemot vērā tām sniegto nodrošinājumu, parasti ir ievērojami zemākas nekā cita veida patēriņa aizdevumu gadījumā.

86. Veicot šo līdzsvarošanu, ir jāņem vērā arī tas, kāds mērķis atbilstoši valsts tiesībām var būt nokavējuma procentiem, proti, vai tie ir uzskatāmi tikai par vienotas likmes zaudējumu atlīdzību saistībā ar kavējumu vai arī tiem ir jākalpo tam, lai nodrošinātu, ka otra līgumslēdzējpusē pilda savas no līguma izrietošās saistības. Mērķis, ko ir pieļaujams sasniegt ar nokavējuma procentu palīdzību, katrā valstī var būt atšķirīgs. Direktīvas 93/13 jēga un mērķis nav šajā ziņā novērst valsts tiesību sistēmās pastāvošās atšķirības.

87. Ja nokavējuma procentiem ir tikai jāpalīdz nodrošināt vienotas likmes zaudējumu atlīdzību saistībā ar kavējumu, tad nokavējuma procentu likme ir ievērojami pārsniegta jau tad, ja tā ievērojami pārsniedz konkrēti paredzamos zaudējumus kavējuma dēļ. Tomēr jāņem vērā, ka augstāka nokavējuma procentu likme motivē parādnieku laikus izpildīt savus līgumā noteiktos pienākumus un ātri novērst jau iestājušos kavējumu. Ja atbilstoši valsts tiesībām nokavējuma procenti palīdz nodrošināt līguma izpildes principa ievērošanu un tādējādi arī maksāšanas kultūras saglabāšanu, tad tos var atzīt par negodīgiem tikai tad, ja tie būtiski pārsniedz to, kas ir vajadzīgs šā mērķa sasniegšanai.

21 — Skat. šo secinājumu 64.-67. punktu.

22 — Lietā *Banco Español de Crédito* Spānijas tiesa pati pēc savas ierosmes, atsaucoties uz likumisko procentu likmi un atbilstoši 1990.-2008. gada valsts budžeta tiesību aktiem, nokavējuma procentu likmi noteica 19 % apmērā, samazinot līgumiski noteikto likmi 29 % apmērā.

23 — Spriedums lietā *Invitel* (minēts iepriekš 17. zemsvītras piezīmē, 26. punkts).

88. Līdz ar to ir jāizdara starpsecinājums, ka saistībā ar noteikumu par nokavējuma procentiem tiesai it īpaši ir jāpārbauda, kādā mērā attiecīgā likme atšķiras no citos gadījumos parasti piemērojamās likumiskās procentu likmes un vai tā nav nesamērīga attiecībā pret mērķi, ko iecerēts sasniegt ar nokavējuma procentu palīdzību.

d) Noteikums attiecībā uz parāda summas vienpusēju noteikšanu

89. Otrajā prejudiciālajā jautājumā, visbeidzot, ir lūgts sniegt arī nesamērīguma jēdziena skaidrojumu, ņemot vērā pamatlietā apstrīdēto līguma nosacījumu piecpadsmito noteikumu. Tajā ir noteikts, ka aizdevējam izpildes procesa gadījumā ir tiesības vienpusēji noteikt pieprasāmā parāda apmēru un līdz ar to vienpusēji paredzēt būtisku vienkāršotā uz hipotēkas objektu vērstā izpildes procesa īstenošanas nosacījumu. Saistībā ar tiesisko regulējumu, kas ir būtisks šī noteikuma gadījumā, iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka parādnieks izpildes procesā nevar iebilst pret šo aprēķinu un tam šajā ziņā ir jāizmanto īpaša deklaratīva tiesvedība. Deklaratīvā tiesvedība tomēr neaptur izpildes procesa norisi un tādēļ deklaratīvās tiesvedības pabeigšanas brīdī parādnieks jau būs zaudējis ar hipotēku nodrošināto īpašumu.

90. Arī tiktāl valsts tiesai, pieņemot savu nolēmumu, ir jāņem vērā visi konkrētie attiecīgās lietas apstākļi. Šajā ziņā var tikt izmantoti šādi turpmāk norādītie kritēriji.

91. Sākumpunktam ir jābūt tam, kāds būtu tiesiskais stāvoklis – šajā gadījumā – izpildes process –, ja attiecīgajā līgumā strīdīgais noteikums nebūtu ietverts.

92. Šajā ziņā es iesniedzējtiesas, kā arī lietas dalībnieku paustos apsvērumus saprotu tādējādi, ka, nepastāvot šādam noteikumam, aizdevumu izsniegušajai krājbankai vispirms būtu jāuzsāk pret parādnieku tiesvedība par tās prasījuma apmēra noteikšanu, lai izpildes procesā varētu norādīt nepieciešamo konkrēti aprēķināto summu. Kreditoram vienpusēji veicot aprēķinu, šī iepriekš norādītā deklaratīvā tiesvedība kļūst lieka. Tā sekas ir tādas, ka parādnieks pirms izpildes procesa īstenošanas nevar iebilst pret piedzenamā prasījuma apmēru. Iesniedzējtiesa, tāpat kā lietas dalībnieki, ir norādījusi, ka vienpusēji aprēķinātajai summai nav saistoša spēka attiecībā pret pusēm, ka parādnieks var to vēlāk apstrīdēt deklaratīvā tiesvedībā un ka parādnieks arī saistībā ar pierādīšanas pienākumu šajā ziņā netiek nostādīts neizdevīgākā stāvoklī.

93. Ar attiecīgajā noteikumā paredzēto tiesiskās aizsardzības, kas nodrošināta izpildes procesā, ierobežošanu tiek izmainītas pušu tiesības un pienākumi, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam. No tā tomēr vēl neizriet, ka tas, pretēji prasībai pēc godprātības, rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam. Tas ir jānosaka, vispārēji izvērtējot visas priekšrocības un trūkumus, kas saistībā ar attiecīgo noteikumu pastāv abām līguma pusēm.

94. Attiecībā uz aizdevumu izsniegušo krājbanku – strīdīgā noteikuma sekas ir tādas, ka ar hipotēku nodrošinātais objekts var tikt realizēts ātrāk un vieglāk. Tas – arī parādnieka ekonomiskajās interesēs – paaugstina tā sniegtā nodrošinājuma vērtību. Attiecīgi parādniekam/patērētājam savukārt pastāv risks zaudēt nodrošinājumu, pat pirms vēl vispār ir zināms, kādā apmērā aizdevumu izsnieguši krājbanka varētu apmierināt savu prasījumu šī nodrošinājuma ietvaros.

95. Valsts tiesai savs uz vispārējo izvērtējumu balstītais nolēmums ir jāpieņem, ņemot vērā visus pārējos konkrētos attiecīgās lietas apstākļus. Tas ietver arī jautājumu par to, vai parādnieks tomēr varbūt var paust iebildumus izpildes procesā. Par to liecina *LEC* 695. panta 1. punkts. Turpinājumā ir jāpārbauda, kā ir izveidota vienpusējās aprēķināšanas procedūra, kāda ir šajā procesā iesaistītā notāra pārbaudes veikšanas kompetence un kā ir novērtējams tas apstāklis, ka, kā ir norādījusi Spānijas valdība, tikai valsts uzraudzībai pakļautās bankas un krājbankas ir tiesīgas piemērot strīdīgo līguma noteikumu.

96. Ir jāizdara starpsecinājums, ka saistībā ar līguma noteikumu par parāda summas vienusēju noteikšanu it īpaši ir jāņem vērā ietekme, ko šāds noteikums rada atbilstoši valsts procesuālajām tiesībām.

V – Secinājumi

97. Tādēļ ierosinu Tiesai lemt šādi:

- 1) tāda notariāli apliecinātu dokumentu attiecībā uz ar hipotēku apgrūtinātu un apkīlātu īpašumu izpildes sistēma, kurā ir ierobežotas iespējas iebilst pret izpildi, nav saderīga ar Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvu 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, ja patērētājs nedz pašā izpildes procesā, nedz arī īpašajā tiesvedībā nevar panākt efektīvu tiesību aizsardzību tiesā saistībā ar Direktīvā 93/13 paredzēto tiesību izmantošanu, piemēram, tiesai uz laiku apturot piespiedu izpildes procesu;
- 2) valsts tiesai, ievērojot Direktīvas 93/13 3. panta 1. un 3. punktu, ir jāizvērtē patērētāju līgumu vispārīgajos nosacījumos ietverta noteikuma negodīgais raksturs;
 - a) saistībā ar noteikumu, kas attiecas uz kreditora veiktu nekustamā īpašuma iegādei paredzēta līguma pirmstermiņa izbeigšanu, tiesai it īpaši ir jāpārbauda, kādā mērā attiecīgais noteikums novirzās no pretējā gadījumā piemērojamā tiesiskā regulējuma, vai pastāv objektīvs pamats šāda noteikuma paredzēšanai un vai patērētājs, neraugoties uz līgumiskā līdzsvara izmaiņām par labu attiecīgā noteikuma pielietotājam, attiecībā uz attiecīgā noteikuma priekšmetu netiek nostādīts neaizsargātā stāvoklī;
 - b) saistībā ar noteikumu par nokavējuma procentiem tiesai it īpaši ir jāpārbauda, kādā mērā attiecīgā likme atšķiras no citos gadījumos parasti piemērojamās likumiskās procentu likmes, un vai tā nav nesamērīga attiecībā pret mērķi, ko iecerēts sasniegt ar nokavējuma procentu palīdzību;
 - c) līguma noteikuma par parāda summas vienusēju noteikšanu gadījumā it īpaši ir jāņem vērā ietekme, ko šāds noteikums rada atbilstoši valsts procesuālajām tiesībām.